

והלא יסוד הטריפה שאינה חיה, ואם באמת נתרסקו אבריה, מה יועיל דעתו של רואה ששיער את הטפחים לפי דעתו והכשירה, או אם לא נתרסקו אבריה למה נטריף אותה? ונראה דרש הלכה נאמרה לפי דעתו של רואה, ואם בעיניו שאין כאן י' טפחים, הרי היא כשרה מן הדין, ואף דאינה חיה – דינה כשאר מסוכנת ולא אסרתה תורה. ואף דאמרו (חולין נד.) 'גמירי דאי בדרי לה סמא חיה', משמע דאי לית לה רפואה, היתה נמנה בכלל הטריפות – היינו דמיני הטריפות אין להם רפואה ומה שאין לה רפואה בכלל הטריפות, אבל הכרעת השיעור בטריפה הפרטית נתנה לחכם, ומה שנראה לו – זה הוא שרש הלכה שנאמרה למשה מסיני, ועל תנאי זה הוזהרנו. וכן אם הכריע שיש כאן י' טפחים היא אסורה אף שלא נתרסקו אבריה. ואפשר דחייה תלויים בהוראת החכם, אם היתה ההוראה בחייה, כדאמר בירושלמי (פ"ק דתובות ה"ב) 'אקרא... בת שלש שנים ויום אחד, ונמלכו בית דין ועיברו את השנה – בתוליה חזורין' (מתוך חזו"א או"ה לט, טו).

וע"ע: בית הלוי ח"ב לא; אבני נזר יו"ד מט, במוסגר; שיעורין של תורה ט, ה.

דף נא

'הגליד פי המכה – בידוע ששלשה ימים קודם שחיטה' – כתב רבנו אפרים (וכן דעת בעל העיטור): דוקא בשנמצאת טרפה שאינה מצויה, הרי זה מקח טעות, אבל שאר טריפות המצויות – אין כאן מקח טעות, שהרי ידע הלוקח שעלולה לבוא והיה לו להתנות בפרוש על כך, ומדלא התנה – סבר וקיבל. והרמב"ן חלק (והסכים עמו הרשב"א) וכתב להוכיח מכמה מקומות שאין חילוק בין דבר המצוי לשאינו מצוי, ובכל אופן הרי זה מקח טעות. ומסתבר לומר שאף אותן טרפות שאנו אוסרים רק מחמת הספק או מחומרת הגאונים, כגון סירכות בריאות, אין יכול המוכר לטעון הבא ראייה שהיא טרפה ודאית – כיון שמ"מ אנשים בדלים מאותן ספקות, ונוהגים בהם איסור, והרי דמיה נפתחים בשל כך – אין לך מום גדול מזה, והרי זה מקח טעות. (ואין זה דומה לטבח שעשה מעשה מסוים שהדעות חלוקות עליו אם הוא מטריף אם לאו – שיכול לטעון הבא ראייה שהטרפתי (ע' ב"ק צט). – כי שם אין אתה בא לחייבו מטעם מקח טעות, אלא משום שהזיק, ויכול לומר הבא ראייה שהזקתי ואשלם. ובטעם הדבר שאינו חייב לשלם מצד זה שהביא את הבהמה למצב של 'ספק איסור' שדינו לחומרא – ע' שערי ישר א, ט; אור שמח – שכירות י, ה; קהלות יעקב – ב"ק מב). ואולם הרא"ש נקט כדעה ראשונה, שכיון שהסירכות מצויות ואין המוכר מכיר בהן יותר מן הלוקח, על הלוקח להתנות ולפרש, ומכך שלא התנה – ודאי מחל וקנה כדרך כל לוקחי בהמות, שאינם נמנעים מלקנות בשביל ספק טרפות.

'...ובאת לפני רבי מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד, והפכה רבי ומצא עליה קורט דם וטרפה' – מכאן כתבו הרשב"א (בחדושיו כאן ובתורת הבית) והר"ן שמחט שנמצאת תחובה מצד אחד, צריך לבדוק בצד השני. ואולם מדברי הרמב"ם והרא"ש משמע שאין צריך, אלא שהפכה רבי במקרה ולא במכוון על פי הדין. (ע' בית יוסף – יו"ד מה, שדייק כן מלשון הרמב"ם, ובש"ך שם סקל"ב הביא מהרא"ש לעיל מג. וראה באריכות בשו"ת בית הלוי ח"ב כז-כח).

'שיגרונא' – שגרון – מחלת שרירים או פרקים. (ב'אוצר לעזי רש"י' תרגם 'קרנפא' שכתב רש"י: עווית, התכווצות שרירים).

ואפילו הכי הלכתא כרב יימר, שגרונא שכיה, חוט השדרה לא שכיה – משמע שאילו היו שניהם שוים במידת שכיחותם – אסורה מספק. ומכאן סיוע לשיטת הראשונים שספק טרפה לחומרא, ואין מעמידים את הבהמה על חזקת כשרות. (ע' בהגר"א יו"ד סוס"י נה). ואולם יש לומר שזה שאמרו שגרונא שכיה חוט השדרה לא שכיה – לומר שאין צורך בבדיקה, וכמו שפרש רש"י, אבל במקום ספק שקול – צריך בבדיקה לכתחילה, אך אין ראייה שהבהמה אסורה אם לא בדק. (עפ"י חזון איש – ד,א. ועע"ש בענין ספק טרפה, ובמצוין לעיל מט).

'אין חוששין משום ריסוקי אברים' – דעת הרמב"ם, ולזה נוטה הרמב"ן, וכן כתב הר"ן: אלו המפורטים בסוגיא שאין חוששין להם, כגון אילים המנגחים, גנבים, הכאה, עוף שנחבט – הכוונה לומר שאין צריך לבדוקה לאחר שחיטה. ויש חולקים וסוברים שלעולם צריך בבדיקה, שמה נזוק אבר אחד. (דעה זו מובאת ברמב"ן בשם רבותינו'. ואולם דעתו נוטה להקל. ונראה מתוך דבריו שלא היקל אלא בנפילה פחות מעשרה או בשאר מכות הנזכרות, אבל קפצה מדעתה ממקום גבוה, אפילו שאנו מניחים שאומדת את נפשה – צריכה בבדיקה). ושאר חוששין' – היינו לומר שצריכה בבדיקה, ואם בדקה ונמצאת שלמה – כשרה. (כן דעת הרמב"ם כפי שכתב הרמב"ן, ולזה דעתו נוטה). ואולם הר"ן חולק וסובר שאין מועילה בבדיקה, ונקטו 'חוששין' – כיון שכל ענין ריסוק אינו אלא חשש בעלמא, ולעולם דינה כנפולה ממש.

(אין להוכיח מדברי הר"ן שהנפולה אינה אלא בגדר ספק-טרפה, (שעל כן נקטו בגמרא לשון 'חוששין'), כי גם אם נקוט שהיא ודאי טרפה, זהו מבחינת הדין, שכן נקבע מהלכה-למשה-מסיני, אבל מבחינת המציאות אפשר שלא ארע לה כלום, תדע, שהרי יכולה היא לשהות מעת לעת ולהתכשר, אלא שנאמרה ההלכה לפוסלה בדין ודאי כשקדם ושחטה ולא שהה מעת לעת.

וכבר חקרו האחרונים בשאלה זו, האם דין נפולה בגדר טרפה-ודאי או ספק-טרפה – והביאו מלשון רש"י (בבבב"ב ע"ד): שהנפולה מן הגג ספק טרפה היא, וכן הוכיח באמרי בינה (טרפות). ואילו הפרי מגדים (נה) הביא מהלבוש שהיא ודאי טרפה – מובא בהערות המהדיר לחדושי הרשב"א. עוד בעניני נפולה, בבאור שיטות הראשונים – ע' בית הלוי ח"ב לא; שבט הלוי ח"ב ט).

כי שדו להו אמתנייהו שדו להו, כי היכי דלירהטי קמייהו – מכוונים להשליכן באטיות דרך מתניהו, כך שהרגלים יפלו תחילה על הקרקע. (עפ"י המאירי; הערוך)

'בית הרחם אין בו משום ריסוקי אברים' – הראשונים תמחו על החידוש שבדבר, והלא פשוט שיש לנו לילך אחר רוב ולדות שאינן טרפות – ופרשו שמדובר כאשר יש ריעותא לפנינו, כבהמה המקשה לילד ואין יכול להלך ולעמוד, ואעפ"כ אין לחוש לריסוק אברים. (עפ"י תוס', רמב"ן). והר"ן כתב שמהמשך הסוגיא משמע שאין מדובר באופן זה, אלא בלידה רגילה, והוה אמינא יש מיעוט מצוי של ולדות הניזוקות מריסוק אברים בלידתן, ויש לנו לחוש ולהצריך לבדוקן, כשם שאנו מצריכים לבדוק סירכות בבהמה משום מיעוט המצוי – קמ"ל שאין כאן מיעוט המצוי להצריך בבדיקה. יש מפרשים בדרך אחרת (ע' שו"ת הריב"ש קצ. מובא בכסף משנה שחיטה ט, יז); הכוונה כאן לומר, כשם שאין הרחם מרסק אברי הולד, כמו כן ומאותו הטעם, הרחם עצמו אין בו משום ריסוק אברים, כיון שהוא רך ומתמתח. ועל כן בהמה שחוששים לה משום ריסוק וצריכים לבדוק אבריה הפנימיים, אין צריך לבדוק בית הרחם.

(ע"ב) 'בית המטבחים אין בו משום ריסוקי אברים' – לפי שאין מפילים אותו בפתאומיות אלא מעט מעט, ונועץ צפרניו בקרקע עד שנופל. (רמב"ן).

ומשום כך אין זה דומה לאילים המנגחים זה את זה – כי הזכרים אינם חושבים שחבריהם יפילו, אדרבה, כל אחד מתחזק להפיל את חברו ולפיכך כשחברו מפילו – פתאום הוא מפילו, ואין לו שהות לנועץ צפרניו, אבל שוורים בבית המטבחים, כשמרגישים שבני אדם רוצים להפילם כבר יודעים שסופם לנפול ולכן משעה ראשונה מתגונן ונועץ צפרניו עד שמגיע לארץ. (עפ"י בית יוסף – נח)

'דעביד ביזרי – כיון דאיכא ביה קטרי, חיישינן' – נראה לפרש שהקשרים שבקנה השיבולת, בתחילתם הם רכים אבל כאשר גדלו הזרעונים ('ביזרי') בשיבולת, בשלב זה כבר נתקשו הקשרים, וחוששים שפצעו. (רש"ש)

דף נב

'חמיצ' – אפונים, חמוס. 'חפצי' – עפצים, בלוט. (עפ"י הערוך. ורש"י פרש חפצי – מין קטנית. וע"ע שו"ת דובב משרים ח"ב ב).

'כי פליגי בתרי גפי, מאן דאסר אמר לך היכי ניקום ומאן דשרי...' – משמע מדברי הראשונים ושאר פוסקים, שאין חילוק מהותי בין נפולה בבהמה לעוף, אלא שבעוף אין הדבר מצוי, כיון שלרוב בשעת נפילתו הוא משתמש בכנפיו להאט ולבלום את עצמת הנפילה ולכך אין כאן נפילה האוסרת. וגם אם נפל בשעת שנתו וכדומה, על פי רוב הוא נעמד ומתהלך מיד ושוב אין לחוש בהם, וכדין בהמה שהלכה. ואמנם יש ליוזר מאד בהפלת ארגזים שיש בתוכם עופות. 'ומה שכתב כ"ת מענין נפילת הארגזים דאם אין הרבה עופות בכלובים האלה, יש מקום להקל כיון שיכולים לעופף, ודלא כמו שציידד הגאון דובב משרים בזה – באמת צריך להזהר בהוראה כזאת, דדברים האלה משתנים מפעם לפעם וכבר ראינו כלובים דחוקים ודחוסים זה על זה ממש, וזה ודאי דומה לנדבוקו שתי אגפיו, ואי אפשר ליתן תורת כל אחד בידו כשהמכשול קרוב, והפלת הכלובים חשש גדול בטריפות דנפולה'. (מתוך שו"ת שבט הלוי ח"ז קטז. במה שכתב בשם הדובב משרים – הנה שם (בח"ג צ) לא כתב בפרוש לאסור בדיעבד, אלא כתב שיש להזהר ולהזהיר להניח הארגזים בנחת. וע"ע 'כשרות וטרפות בעוף' פרק נח הערה 29).

'מכלל דרב כהנא ורב אסי צלע בלא חוליה אמרי ואמר להו גיסטרא קאמרייתו! והאמר עולא בן זכאי אמר נעקרו רוב צד אחד...' – ואין סברה לומר שנחלקו בסברות מרוחקות מן הקצה אל הקצה, שלבן זכאי וריו"ח כשרה ולרב הרי היא נבלה. (עפ"י תורת חיים)

'בוכנא ואסיתא' – עלי ומכתשת. הצלע מתעגל בראשו כמין עלי, והחוליה חקוקה כמין מכתשת בשני צדיה, ושני ראשי הצלעות נכנסים בתוך החקיקים מכאן ומכאן (עפ"י הערוך. וערש"י לעיל מב: ד"ה בוקא). ולא נקטו בפשיטות 'צלע וחוליה' – כי 'אסיתא' אינה כינוי לחוליה בשלמותה אלא למקום השקע בלבד שבו נכנס הצלע, והיינו חצי חוליה. כמדויק בלשון רש"י ורי"ף).